

BURAYI BİLİYOR MUSUNUZ?

Dünya'nın İlk ve En Büyük Tapınağı: GÖBEKLİTEPE

Zeynep Yelda Cuma

Göbeklitepe'nin; Malta'da bulunan tapınaktan yaklaşık 6.500, İngiltere'deki Stonehenge'den 7000, Mısır Piramitlerinden ise 7500 yıl daha eski olduğu bilinmektedir. Bu önemli arkeolojik alanın, günümüzden 12.000 yıl öncesine dayandığı, neolitik döneme ait olduğu ileri sürülmektedir. Göbeklitepe pek çok yeni bilginin açığa çıkmasını sağlasa da buluntularla ilgili hala çözölemeyen sorular bilim insanlarının kafasını kurcalamaya devam etmektedir.

Göbeklitepe; Şanlıurfa il merkezinin yaklaşık olarak 20 km kuzeydoğusunda, Örencik Köyü yakınlarında yer almakta ve “Dünyanın en eski tapınak merkezi” olarak kabul edilmektedir.

Göbeklitepe keşfedilene kadar, bilinen en eski tapınak Malta’da bulunmakta idi. Göbeklitepe’nin; Malta’da

bulunan tapınaktan yaklaşık 6.500, İngiltere’deki Stonehenge’den 7000, Mısır Piramitlerinden ise 7500 yıl daha eski olduğu bilinmektedir. Bu önemli arkeolojik alanın, günümüzden 12.000 yıl öncesine dayandığı, neolitik döneme ait olduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle de tarihteki ilk inancın başlangıç kaynağı olarak kabul edilen en büyük tapınak olarak kayıtlara geçmiş durumdadır.

Göbeklitepe, yıllardır tarih derslerinde öğretilen “göçebe toplulukların tarımı öğrenerek yerleşik hayata geçtiği” tezini çürütmüştür. Yerleşik hayata geçişin çiftçilik ve hayvancılığın ortaya çıkışıyla birlikte gerçekleştiği düşünülürken, avcı ve toplayıcı toplulukların Göbeklitepe gibi dini merkezlerde bir araya gelmelerinin sonucunda yerleşik hayata geçildiği görülmüştür. Kalabalık toplulukların ibadet merkezine yakın olma arzusu ve çevrede bu toplulukların ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde yeterli kaynak bulunmamasından dolayı insanlar tarıma yönelmişlerdir.

Göbeklitepe, avcı-toplayıcı gruplar açısından önemli bir kült merkezidir. Bir yerleşim yeri değil, kült merkezi olarak tanımlanmaktadır. Kült merkezi olarak kullanımının MÖ 8000 dolaylarına kadar devam ettiği ve bu tarihlerden sonra terk edildiği, başka veya benzer amaçlarla kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Arkeolojik alanda bulunan yabani hayvan figürlü “T” biçimli dikili taşların ağırlığı 60 tonu bulmaktadır. Bu taşları yontmak ve yakındaki taş ocağından taşımak için çok sayıda insan gücüne gerek olduğu bilinmektedir. Burada şimdiye kadar yapılan kazılarda bu insanların yerleşik hayat sürdürdüğüne dair bir kanıt bulunamamış, bu yüzden Göbeklitepe’nin dönemselsel bir toplanma ve şölen yeri olduğu düşünülmektedir.

Buluntuların ortaya çıkarıldığı tepe üzerinden; kuzey ve doğuya bakıldığında Toros Dağları ve Karaca Dağ etekleri, batıya bakıldığında Şanlıurfa platosu ile Fırat

ovasını ayıran dağ silsilesi, güneye bakıldığında ise Suriye sınırına kadar Harran Ovası görülmektedir. Bu konumuyla Göbekli Tepe’nin çok geniş bir bölgeyi görebildiği gibi kendisi de çok geniş bir bölgeden görülebilmektedir. Bir kült yapı inşa etmek için buranın seçilmesinde bu özelliğin etkisinin olması muhtemeldir. Diğer taraftan böylesi anıtsal yapılar için çok kaliteli taş kaynağına ihtiyaç duyulduğu açıktır. Göbeklitepe’de kullanılan kireç taşı, her yerde bulunmayan oldukça sert bir taştır. Bugün bile bölgedeki en kaliteli kireç taşı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Göbekli Tepe Platosu’nun seçilme sebeplerinden biri de bu olsa gerektir.

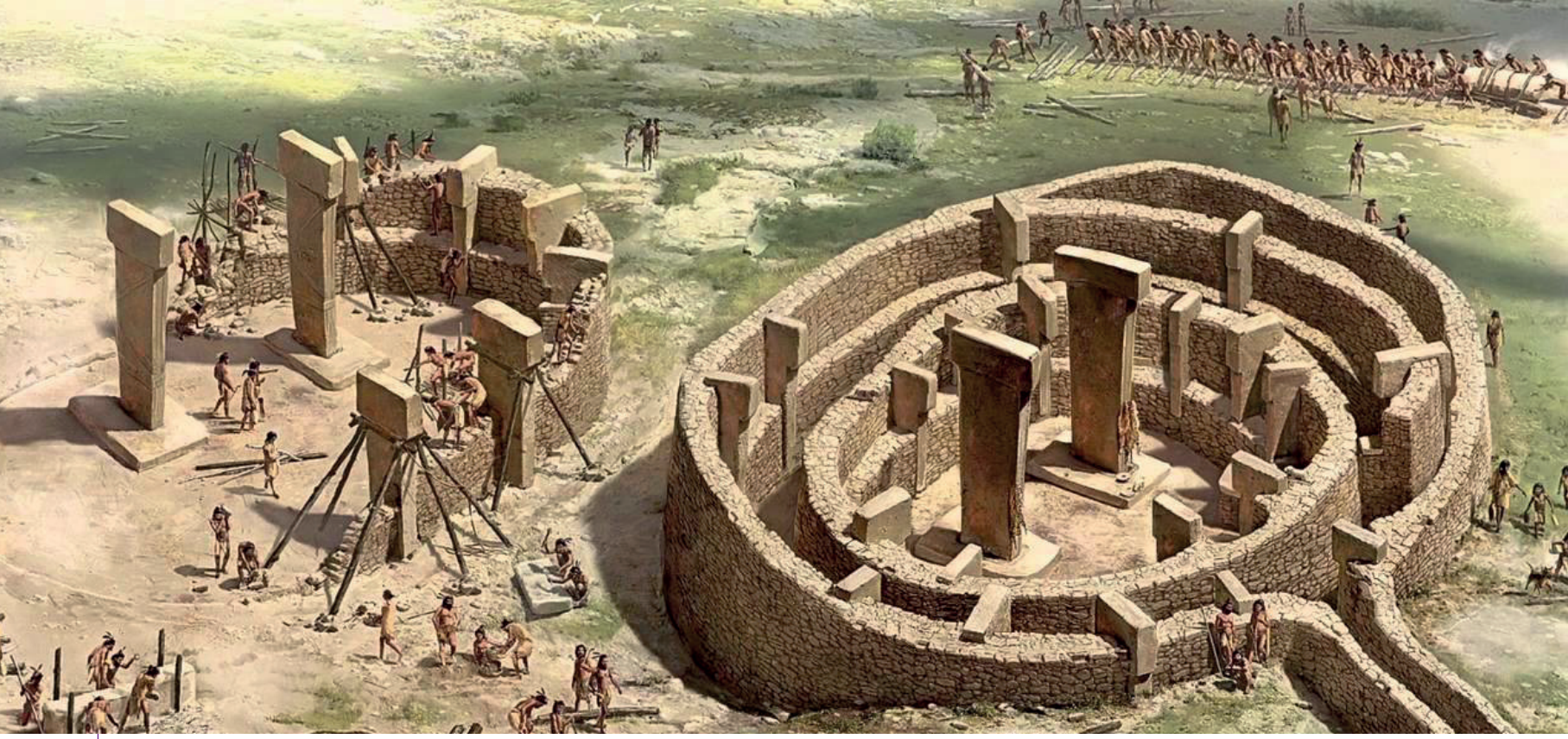
2019 ‘GÖBEKLİTEPE’ YILI İLAN EDİLDİ

Bölgeye olan farkındalığı arttırmak için, 2019 yılı ‘Göbeklitepe Yılı’ olarak ilan edilmiştir. Bu sayede; bölge, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmeyi başarmıştır.

2011 yılından bu yana UNESCO Dünya Miras Geçici Listesinde yer alan Göbeklitepe, 2018 yılı temmuz ayında Bahreyn’de düzenlenen UNESCO 42. Dünya Miras Komitesi Toplantısında, UNESCO Dünya Mirası Listesine alınmıştır. Bu karar ile söz konusu listede, Türkiye’nin kayıtlı alanlarının sayısı 18’e yükselmiştir.

Arkeolojik alan, ilk kez 1963 yılında İstanbul Üniversitesi ve Chicago Üniversitesi’nce yürütülen “Güneydoğu Anadolu Tarih Öncesi Araştırmaları Projesi /Prehistoric Research in Southeastern Anatolia” yüzey araştırmaları

sırasında tespit edilmiştir. Kazı çalışmaları ise 1995 yılında Şanlıurfa Müzesi başkanlığında ve İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) danışmanlığında yapılan yüzey araştırmasından sonra başlatılmıştır. Kazılarda çıkartılan bazı heykeller ve taşlar Şanlıurfa Müzesi'nde sergilenmektedir.

Göbeklitepe pek çok yeni bilginin açığa çıkmasını sağ-

lasa da buluntularla ilgili hala çözülemeyen sorular bilim insanlarının kafasını kurcalamaya devam etmektedir. Tapınakların kimler tarafından ve tam olarak ne amaçla yapıldığı, ağırlıkları 60 tonu bulan sütunların buraya nasıl taşındığı ve dikildiği soruları cevaplanmayı ve araştırılmayı bekleyerek gizemini korumaktadır. Kesin olan tek şey ise, Göbeklitepe'nin insanlık tarihine katkısı ve şimdiye kadar yazılanları değiştirmesidir.

